

TEXTE ȘI DOCUMENTE

UN DOCUMENT ROMÂNESC SCRIS LA BRAȘOV ÎN SECOLUL AL XVI-lea

I. I. ROMAN

Documentele scrise în limba română în secolul al XVI-lea, puține la număr, au fost căutate și studiate, în marea lor majoritate, de cercetători ai istoriei limbii, ca N. Iorga, A. Rosetti etc. Mai sînt însă unele documente care, pentru un motiv sau altul, nu au fost studiate. Manuscrisul prezentat în articolul de față cuprinde un act *scris de Popa Iane*, la rugămîntea unor boieri din Făgăraș, către „Hrăjl Lucaci“ (numele lui Hirscher Lucas, pronunțat de românii din timpul acela), „județul de în Brașov“. N. Iorga a oscilat în stabilirea vârstei manuscrisului, prezentîndu-l ca fiind sau din secolul al XVI-lea, sau din secolul al XVII-lea. Ne vom strădui în acest articol să argumentăm apartenența documentului la secolul al XVI-lea, situîndu-se astfel printre primele documente scrise în limba română și singurul document de limbă românească scris în Brașov care ni s-a păstrat pînă astăzi.

Într-una din lucrările sale¹, referindu-se la acest document, N. Iorga scrie : „Înainte de a termina, iată cîteva scrisori cari nu se pot data precis sau mi-au scăpat din vedere la orînduirea celor databile :

Din secolul al XVI-lea încă sînt poate...

b) Următoarea scrisoare, care pomeneste pe Luca Hirscher, cum se știe jude pe la 1580 (dar și altul e jude în sec. al XVII-lea ; v. mai sus, p. 212)“.

Manuscrisul nu are filigran și nu este datat. Singurele indicii care ar putea conduce la datarea lui sînt următoarele :

a) scrisoarea este adresată lui Lucas Hirscher, *județul Brașovului* ;

b) scrisoarea este scrisă de *Popa Iane*.

Friedrich Stenner, în lucrarea sa despre slujbașii orașului Brașov², citează între secolele al XIII-lea și al XVII-lea șapte Lucas Hirscher ca demnitari ai Brașovului, dar *județ* al Brașovului a fost unul singur, între 1561—1564 și 1567—1590 (deci secolul al XVI-lea). N. Iorga publică o scrisoare a lui Gh. Buneavici, adresată lui Lucas Hirscher „vel fîlnoği“ (mare jude)³, scri-

¹ N. Iorga, *Socotelile Brașovului*, în „Analele Academiei Române“, seria a II-a, t. XXI, 1898—1899, Memoriile secției istorice, p. 262.

² Friedrich Stenner, *Die Beamten der Stadt Kronstadt*.

³ N. Iorga, *Brașovul și românii*, p. 303, nr. 6.

soare nedată, cu filigran, pe care nu-l amintește totuși. Această scrisoare însă o datează prin comparație cu scrisoarea lui Gh. Buneavsinovici din anul 1657, iulie 17, adresată lui Lucas Hirscher ⁴.

De observat că în această scrisoare nu se adresează lui Lucas Hirscher cu titlul de „vel fălnogi“, sau jude, ci cu jupan. Filigranul, care nu este descris de N. Iorga nici la prima, nici la a doua scrisoare, este la ambele același. Este adevărat că cele două scrisori, a lui Buneavici și a lui Buneavsinovici, sînt din secolul al XVII-lea. Dar adresarea într-una din aceste scrisori către Lucas Hirscher cu titlul de jude este o greșeală, deoarece acest Lucas Hirscher din timpul lui Buneavici era numai senator al orașului ⁵. Această greșeală, credem, l-a indus în eroare pe marele nostru istoric, făcîndu-l să oscileze la datarea documentului.

În privința lui Popa Iane, cunoscut pentru ajutorul dat lui Coresi la traducerea și la tipărirea primelor noastre cărți, informațiile sînt concludente. Cronicile referitoare la istoria bisericii din Șcheii Brașovului îi atestă moartea în anul 1591 ⁶.

Precizînd apartenența documentului discutat mai sus la secolul al XVI-lea, punem la dispoziția cercetătorilor încă un monument de limbă veche, care poate contribui la elucidarea unor probleme de istorie a limbii române.

---

⁴ N. Iorga, *Brașovul și românii*, p. 302, nr. 5.

⁵ F. Stenner, *op. cit.*

⁶ „La anul 7099 (1591 — I.R.) s-au pristăvit (a murit — I.R.) Popa Iane și s-a îngropat cu cinste“ (Radu Tempea, *Istoria beserecei Șcheilor Brașovului*, f. 2, lucrare în manuscris la Muzeul din Șchei, cota 39, publicată de Sterie Stinghe, 1899, Brașov).